

दया पवारांचे 'बलुतं':
एक अभ्यास

प्रा. यादव गायकवाड

बलुतं दया
पवार

पद्मश्री दया पवार यांच्या 'बलुतं' या आत्मचरित्राने केवळ दलित साहित्याच्याच चळवळीला गतीमान केले असे नाही, तर संपूर्ण मराठी विचार विश्वालाच अंतर्मुखकरून आपल्या भीषण समाजिक वास्तवाची जाणीव करून दिली. बलुतं हे पूर्वाश्रमीच्या अस्पृश्यांचा जीवन संघर्ष आत्मियतेने परंतु तितक्याच तटस्थतेने त्यातील विविध बारकाव्यानिशी संकलीत करणारा एक सामाजिक दस्तावेज आहे. त्याच प्रमाणे 'बलुतं' हे मानवी संबंधातील खोली आणि जाती-जातीतील संबंध यांना उलगडविणारी एक वाङ्मयीन कलाकृती आहे. या कलाकृतीने मराठी भाषेला आणि मराठी साहित्याला समृद्ध केले आहे.

प्रा. यादव गायकवाड यांनी या ग्रंथात दया पवार यांच्या 'बलुतं' या आत्मचरित्राचे सामाजिक सांस्कृतिक आणि वाङ्मयीन पैलू अतिशय अभ्यासपूर्णरीतीने मांडले आहेत. या अभ्यासाच्या अनुषंगाने प्रा. यादव गायकवाड यांनी आत्मचरित्र, दलित साहित्य आणि वाङ्मयीन मूल्ये यांची जी मूलगामी चर्चा केलेली आहे ती केवळ वाङ्मयाच्याच नव्हे तर समाजशास्त्राच्या अभ्यासकांनाही उपयुक्त ठरेल असा विश्वास वाटतो.

प्रा. डॉ. रावसाहेब कसबे
डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर अध्यासन पुणे विद्यापीठ, पुणे
१७ सप्टेंबर २०१२

कैलाश पब्लिकेशन्स
औरंगाबाद

दया पवारांचे 'बलुतं': एक अभ्यास

यादव गायकवाड

कैलाश पब्लिकेशन्स,
औरंगाबाद

दया पवारांचे 'बलुतं': एक अभ्यास

ISBN-978-93-81161-54-8

दया पवारांचे 'बलुतं' :
एक अभ्यास
यादव गायकवाड

प्रकाशक :
के. एस. अतकरे
कैलाश पब्लिकेशन्स
औरंगपुरा, औरंगाबाद

प्रथम आवृत्ती
१४ ऑक्टोबर, २०१३

सर्वहक्क
सौ. संजीवनी गायकवाड

मुखपृष्ठ
नयन बाराहाते
सृजन कम्युनिकेशन्स, ८, ९
पहिला माळा, खंडेलवाल
प्लाझा, वजिराबाद, नांदेड.
मो. ९४२२१७०६२३

अक्षरजुळवणी
मो. मुर्तूजा अथर

मुद्रक
नूतन मुद्रण मंदिर, पुणे

किंमत : १५० रु.

मनोगत / ७

प्रस्तावना / १२

१. आत्मचरित्राचे स्वरूप / १६

- १.१ आत्मचरित्र म्हणजे काय ?
- १.२ आत्मचरित्र लेखना मागील प्रेरणा
- १.३ आत्मचरित्राचे प्रकार
- १.४ आत्मचरित्रातील सत्याचे स्वरूप

२. दलित साहित्य आणि दलित आत्मकथा / ३६

- २.१ दलित साहित्याची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी
- २.२ दलित साहित्याच्या संदर्भात 'दलित'
- २.३ 'दलित' या शब्दाची व्याख्या
- २.४ दलित साहित्य म्हणजे काय ?
- २.५ दलित जाणिव
- २.६ दलित जाणिवांचा विकास
- २.७ दलित कवितेत व्यक्ती होणारा आत्मचरित्रपर आशय
- २.८ दलित कथेतील लेखकाच्या जीवनातील घटना प्रसंग
- २.९ दलित लेखक आत्मकथा लेखनास प्रवृत्त कसे झाले ?
- २.१० दलित आत्मकथा लेखनाचा इतिहास
- २.११ 'बलुतं'च्या अभ्यासाचे प्रयोजन

३. 'बलुतं'मधील दलित जीवन... / ६६

- ३.१ पारंपरिक दलित जीवन .
- ३.२ ग्रामीण दलितांचे जीवन चित्रण
- ३.३ डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचा दलित जीवनावर झालेला परिणाम
- ३.४ 'बलुतं' मधील शहरी दलितांचे जीवन
- ३.५ दलित आणि दलितेत्तरांचे परस्परांशी असणारे संबंध
- ३.६ दलितांचे दलितांतर्गत परस्परांशी असणारे संबंध
- ३.७ 'बलुतं' मधील दलित पुरुषांचे जीवन चित्रण
- ३.८ 'बलुतं' मधील दलित स्त्री जीवनाचे चित्रण
- ३.९ 'बलुतं' मधील स्त्री - पुरुष संबंध
- ३.१० दलित स्त्री-पुरुषांचे पती-पत्नी म्हणून असणारे परस्पर संबंध
- ३.११ बलुतं मधील दलित विद्यार्थी जीवनाचे चित्रण